

**CONSTITUȚIA REPUBLICII
ITALIENE**

«Adunarea a gândit și a redactat Constituția ca pe un pact de prietenie și fraternitate al întregului popor italian, căruia i-o încredințează pentru a-i fi custode sever și realizator disciplinat.»

Umberto Terracini

Un pact de prietenie și de fraternitate. Pentru Umberto Terracini - unul dintre cei trei care, alături de De Gasperi și De Nicola, a semnat-o - aceasta era Constituția. A folosit aceste cuvinte în 1947 pentru a prezenta textul cel mai important al orânduirii juridice a poporului italian. Era epoca în care noi eram cei care emigram. Ne duceam în Statele Unite, în Germania, în Canada. Astăzi, după atâția ani, când atâtea persoane ajung în fiecare zi în țara noastră din multe părți ale lumii pentru a trăi și pentru a se adapta aici, mi se pare că invitația la acest pact este încă valabilă și eficace.

Prietenie și fraternitate. Invitația lui Terracini de a-și strânge mâna, de a deveni frați unii cu alții, era adresată unei țări și unui popor care ieșeau din războiul civil. Cele două cuvinte invită la pace, la dialogul civil. Într-adevăr, ce altceva este prietenia dacă nu relația dintre doi sau mai mulți oameni care se întâlnesc, se cunosc, se influențează, se transformă reciproc, încercând să nu impună niciodată cu forța propria viziune? Ce altceva este fraternitatea dacă nu modul de a căuta în fiecare zi, chiar cu trudă, conviețuirea pașnică?

Trebuie ținut cont de contextul în care a fost aprobată Constituția. Imediat după perioada fascistă și după război, Italia era o țară profund divizată, sfâșiată, o țară brăzdată de conflicte aprinse, misoginism, opoziții frontale determinate de diversitățile istorice, geografice, de clasă, culturale. Trebuiau rezolvate situațiile de mizerie, de conflict, de abuzuri, de exploatare și de violență. Era nevoie de libertate, de egalitate, de pace. De aceea Constituția noastră atribuie Republicii – în articolul 3 – sarcina de a îndepărta, de a înlătura și elimina toate acele obstacole economice și sociale care pot împiedica egalitatea cetățenilor. Pentru că fără egalitate nu poate exista libertate. După cum nu poate exista, în lipsa acesteia, dezvoltarea deplină a persoanei umane, nici participarea efectivă a tuturor, bărbați și femei, la organizarea politică, economică și socială a țării.

Îmi place să amintesc un alt lucru din discursul lui Terracini. Destinul Constituției noastre este încredințat, spune el, poporului italian. El, poporul trebuie să fie *realizatorul* acesteia. Realizatorul și custodele său. Ce înseamnă realizator? Cineva care transpune în viața de zi cu zi, în gesturi concrete, în sentimente, aspirații, nevoi, un text scris. Chiar și cea mai bună lege nu trăiește dacă nu devine practica obișnuită a oamenilor. Noi, bărbații și femeile care trăim astăzi în Italia, italieni și imigranți, trebuie să veghem pentru ca nici un conflict să nu se poată întoarce, așa cum s-a întâmplat în timpul fascismului și al războiului. Noi trebuie să fim atenți pentru ca rasismul, exploatarea și abuzurile să nu se mai manifeste, sau să fie eliminate acolo unde, din păcate, încă există. Cine a ales să trăiască în Italia are datoria de a media pentru ca legile să se adapteze realității aflate în schimbare. Suntem astăzi în fața unei realități fragmentate, aflate sub semnul solitudinii, al complexității sociale, al schimbării rapide și continue. Nesiguranța, precariatatea, teama de ceea ce este diferit fac parte din existența noastră.

Pentru a depăși aceste lucruri nu folosesc la nimic închiderea, îngrădirea, excluderea. Trebuie să reinnoim, mai curând, pactul de conviețuire despre care vorbea Terracini în 1947. Trebuie să privim diferența ca pe o bogăție, schimbul – ca pe o resursă. Astăzi Italia este mai amplă; este constituită din femei și bărbați născuți în Italia și din cei care vin din alte țări. Ei toți împreună constituie marea noastră șansă. Toți acești bărbați și aceste femei sunt purtătorii unor drepturi inviolabile.

Constituția noastră este clară asupra acestui fapt. Este o constituție foarte precisă. Drepturile inviolabile sunt valabile pentru toți și sunt enumerate unul câte unul. Există dreptul la libera

circulație, la adunările pașnice, la profesarea propriei credințe religioase, la manifestarea liberă a propriilor gânduri, precum și dreptul de a nu fi supuși măsurilor de siguranță fără anumite garanții. Toți au dreptul să studieze, să muncească, să-și educe copiii, să se organizeze în sindicate, spune de asemenea carta drepturilor. O carte a drepturilor modernă, avansată din punct de vedere cultural. O carte care recunoaște drepturile, libertatea, egalitatea, după cum spuneam. Și care presupune îndeplinirea unor îndatoriri. Din partea tuturor.

Pentru un pact de conviețuire civilă nu avem nevoie de altceva. Nu este nevoie de o nouă Constituție sau de reguli specifice pentru imigranți. Oricine trăiește în Italia trebuie să accepte în mod inderogabil pactul de conviețuire. La baza acestui pact se află astăzi, la fel ca în 1947, Constituția. Pentru o conviețuire care să respecte demnitățile egale, drepturile fundamentale ale fiecărei persoane și îndatoririle inderogabile față de celălalt și față de întreaga colectivitate.

De aceea dorim și trebuie să promovăm Constituția, să o răspândim printre persoanele imigrate și printre cei care, italieni prin naștere, încă nu o cunosc bine. Trebuie să vorbim despre constituție la locurile de muncă, în școli, în birourile publice pentru ca ea să devină, alături de limba italiană, un factor de integrare socială și de contaminare culturală. Noi, cei care trăim în Italia de mult timp sau care de-abia am venit, trebuie să vorbim din nou despre principiile fundamentale ale democrației noastre.

Constituția nu numai că trebuie să fie respectată de toți, ci este a tuturor și pentru toți cei care trăiesc în Italia. Un pact bazat pe recunoașterea diferențelor și pe respectarea îndatoririlor vieții în comun. Pe baza acestor două principii trebuie să încercăm edificarea conviețuirii tuturor, în teritoriu, în cadrul comunităților locale, la primării și în cartiere. Pentru a construi Italia și italienii de mâine: fie că ne-am născut în Italia sau în afara Italiei.

Paolo Ferrero
Ministrul Solidarității Sociale

CONSTITUȚIA ȘI CONVIETUIREA reînnoirea pactului de conviețuire pentru consolidarea democrației.

Suntem, din ce în ce mai mult, cetățeni și cetățene ai unor comunități pluraliste, în care naționalități, limbi, culturi și religii diferite conviețuiesc determinând schimbări profunde. Imigrația este o provocare pentru democrația noastră: există riscul ca o reprezentare denaturată a fenomenului să provoace în rândul societății atitudini de închidere, teamă și neîncredere; dar există, dimpotrivă, și posibilitatea ca imigrația să fie o ocazie pentru afirmarea unei noi culturi a conviețuirii, pornind chiar de la realitatea și de la problemele concrete pe care aceasta le pune.

În ciuda faptului că experiența zilnică a milioane de persoane a contribuit la modificarea pozitivă a relațiilor dintre italieni și străini, predomină încă în rândul opiniei publice o imagine negativă asupra prezenței imigranților în țara noastră, iar acest lucru favorizează anumite procese de discriminare și de marginalizare socială care trebuie combătute cu hotărâre.

Este nevoie de un nou pact social bazat pe echilibrul dintre drepturile și îndatoririle fiecăruia, dintre libertățile individuale și răspunderile colective. Este nevoie de instrumente de integrare pentru a garanta tuturor aceleași drepturi și aceeași demnitate. Trebuie să favorizăm, în special, cunoașterea reciprocă, întâlnirea și schimbul dintre culturi, înțelese în sens dinamic și nu static, imuabil, încurajând afirmarea individuală și responsabilizarea migranților în procesele de integrare, începând cu noile generații. Proiectul "Orașe deschise" își propune aceste obiective, identificând în Constituția italiană busola care poate orienta activitatea pentru realizarea acestora.

Constituția noastră reprezintă temelia pactului de conviețuire civilă care a determinat dezvoltarea unei democrații solide în Italia, bogată în participare populară, pluralism și cultura binelui comun. Acel pact trebuie consolidat și reînnoit ținând cont de modificările care traversează societatea, de apariția unor noi factori sociali, drepturi și nevoi. Dar, încă o dată, chiar în clarviziunea și echilibrul acelor principii constituționale putem afla răspunsurile pe care le căutăm.

Din acest motiv am dorit să traducem Constituția italiană în cele 10 limbi mai răspândite printre imigranții aflați în Italia. Intenționăm să promovăm în jurul acesteia o campanie de cunoaștere și de discuție publică, mai ales printre tinerii italieni și străini. Dorim să organizăm la primării, în școli, în locurile de întâlnire, în cartiere ocazii de confruntare și dialog în care cetățenii de naționalități diferite să poată reflecta și dialoga cu privire la actualitatea acelor principii, în lumina diferitelor culturi ai căror purtători sunt.

Suntem siguri că toate acestea vor favoriza procesul cunoașterii reciproce și al recunoașterii în comunitățile noastre locale și vor oferi o contribuție concretă la angajamentul colectiv și pe scară largă pe care trebuie să ni-l asumăm, dacă dorim afirmarea unei noi culturi a conviețuirii în societatea pluralistă.

Roma, 25 mai 2007

Paolo Beni
Președintele ARCI

Dar italienii cunosc într-adevăr bine principiile Constituției? Este o întrebare care se pune adesea și care, asociată aproape întotdeauna unui răspuns negativ, se unește invitației presante către o mai mare atenție față de educația civică, adresată în special tinerilor.

Cunoașterea principiilor pe care se întemeiază Statul nostru, a ideilor din care se inspiră regulile sale, a indicațiilor juridice care se află la baza activității legislative, ar trebui să fie angajamentul conștient al fiecărui cetățean. Dar știm că nu este așa, este inutil să ascundem acest lucru. De aceea trebuie întâmpinată extrem de favorabil inițiativa promovată de Arci prin proiectul <Orașe deschise>, care prevede traducerea în zece limbi a textului Constituției.

Într-o societate aflată într-o constantă transformare culturală și multiculturală din punct de vedere demografic, în care uneori noii cetățeni trăiesc în Italia doar de câțiva ani, apropierea de constituție poate fi ocazia unei cunoașteri aprofundate a țării, ajutându-i și ajutându-ne să înțelegem și să actualizăm drepturile, dar și îndatoririle noastre, ale tuturor. Un moment de reflecție, de conștientizare, pe care această inițiativă îl poate extinde și la cei care sunt cetățeni italieni prin naștere și, ca atare, înclinați să subevalueze sau să considere de la sine înțelcască cunoașterea anumitor norme.

Cu cât va fi mai mare cunoașterea și împărtășirea acestor principii, cu atât mai mult coeziunea și convicțiunea dintre exponenții aceluiași popor vor fi obiective mai ușor de atins.

Siena, 28 mai 2007

Gabriello Mancini
Președintele Fundației
Monte dei Paschi di Siena

PRINCIPII FUNDAMENTALE

Art. 1 Italia este o Republică democratică, fondată pe muncă. Suveranitatea aparține poporului, care o exercită în formele și în limitele Constituției.

Art. 2 Republica recunoaște și garantează drepturile inviolabile ale omului, atât ca individ cât și în grupurile sociale în care își exprimă personalitatea, și cere îndeplinirea datoriilor obligatorii de solidaritate politică, economică și socială.

Art. 3 Toți cetățenii au demnitate socială egală și sunt egali în fața legii, fără deosebire de sex, de rasă, de limbă, de religie, de opinii politice, de condiții personale și sociale.

E obligația Republicii să înlăture obstacolele de ordin economic și social, care, limitând în fapt libertatea și egalitatea cetățenilor, împiedică deplina dezvoltare a persoanei umane și participarea efectivă a tuturor muncitorilor la organizarea politică, economică și socială a Țării.

Art. 4 Republica recunoaște tuturor cetățenilor dreptul la muncă și promovează condițiile care fac ca acest drept să fie efectiv.

Fiecare cetățean are datoria de a desfășura, în funcție de propriile posibilități și de propria alegere, o activitate sau o funcție care să contribuie la progresul material sau spiritual al societății.

Art. 5 Republica, unitară și indivizibilă, recunoaște și promovează autonomiile locale; pune în practică, în serviciile care depind de Stat, cea mai amplă descentralizare administrativă; conformează principiile și metodele legislației sale la exigențele autonomiei și ale descentralizării.

Art. 6 Republica protejează prin norme corespunzătoare minoritățile lingvistice.

Art. 7 Statul și Biserica Catolică sunt, fiecare în sfera sa, independente și suverane. Raporturile dintre ele sunt reglementate de Tratatul de la Lateran. Modificările Tratatului, acceptate de ambele părți, nu necesită procedura de revizuire a constituției.

Art. 8 Toate cultele religioase sunt libere în mod egal în fața legii. Cultele religioase diferite de cea catolică au dreptul de a se organiza în funcție de propriile statute, cu condiția să nu intre în conflict cu ordinea juridică italiană. Raporturile lor cu Statul sunt reglementate prin lege pe baza unor înțelegeri cu respectivele reprezentanțe.

Art. 9 Republica promovează dezvoltarea culturii și cercetarea științifică și tehnică. Protejează peisajul și patrimoniul istoric și artistic al Națiunii.

Art. 10 Ordinea juridică italiană se conformează normelor de drept internațional general recunoscute. Condiția juridică a străinului e reglementată prin lege în conformitate cu normele și cu tratatele internaționale. Străinul căruia îi este interzisă în țara sa exercitarea efectivă a libertăților democratice garantate de Constituția italiană are dreptul de azil pe teritoriul Republicii, în conformitate cu condițiile stabilite de lege. Nu e admisă extrădarea străinului pentru delictе politice.

Art. 11 Italia respinge războiul ca instrument de oprimare a libertății altor popoare și ca mijloc de rezolvare a controverselor internaționale; permite, în condiții de egalitate cu celelalte State, limitările de suveranitate necesare unei orânduiri care să asigure pacea și justiția între Națiuni; promovează și favorizează organizațiile internaționale care urmăresc acest scop.

Art. 12 Drapelul Republicii este tricolorul italian: verde, alb și roșu, cu trei benzi verticale de dimensiuni egale.

PARTEA I

DREPTURILE ȘI ÎNDATORIRI LE CETĂȚENILOR

CAPITOLUL I

RAPORTURI CIVILE

Art. 13 Libertatea personală este inviolabilă. Nu este admisă nicio formă de reținere, de inspecție sau de percheziție personală, nici orice altă restrângere a libertății personale, decât printr-un act motivat al autorității judiciare și numai în cazurile și în formele prevăzute de lege. În cazuri excepționale de necesitate și urgență, indicate expres de către lege, organele de siguranță publică pot adopta măsurii provizorii, care trebuie comunicate în termen de patruzeci și opt de ore autorității judiciare și, dacă aceasta nu le confirmă în următoarele patruzeci și opt de ore, sunt considerate revocate și rămân fără niciun efect. E pedepsită orice violență fizică și morală asupra persoanelor care sunt oricum supuse restrângerii libertății. Legea stabilește limitele maxime ale detenției preventive.

Art. 14 Domiciliul este inviolabil. Nu se pot efectua inspecții sau percheziții sau sechestrare decât în cazurile și în formele stabilite de lege conform garanțiilor prevăzute pentru protejarea libertății personale. Verificările și inspecțiile din motive de sănătate și de siguranță publică sau cu scopuri economice și fiscale sunt reglementate de legi speciale.

Art. 15 Libertatea și secretul corespondenței și ale oricărei alte forme de comunicare sunt inviolabile. Limitarea acestora poate avea loc doar printr-un act motivat al autorității judiciare cu garanțiile stabilite de lege.

Art. 16 Toți cetățenii pot circula și se pot stabili în mod liber în orice parte a teritoriului național, cu condiția respectării limitărilor pe care legea le stabilește în mod general din motive de sănătate sau

de siguranță. Nicio restricție nu poate fi determinată de motive politice. Toți cetățenii sunt liberi să iasă de pe teritoriul Republicii și să revină pe acesta, cu condiția îndeplinirii obligațiilor legale.

Art. 17 Cetățenii au dreptul de a se întruni în mod pașnic și fără arme. Pentru întruniri, chiar și într-un loc deschis publicului, nu e necesară înștiințarea. Pentru întrunirile într-un loc public trebuie să fie înștiințate autoritățile, care le pot interzice numai din motive justificate, de securitate sau de siguranță publică.

Art. 18 Cetățenii au dreptul de a se asocia liber, fără autorizare, în scopuri care nu sunt interzise indivizilor de către legea penală. Sunt interzise asociațiile secrete și cele care urmăresc, chiar și indirect, scopuri politice prin intermediul organizațiilor de tip militar.

Art. 19 Toți au dreptul de a-și profesa liber propria credință religioasă în orice formă, individual sau în asociație, de a-i face propagandă și de a exercita în particular sau în public cultul acesteia, cu condiția să nu fie vorba de rituri contrarii bunelor moravuri.

Art. 20 Caracterul ecleziastic și scopul de religie sau de cult al unei asociații sau al unei instituții nu pot fi cauza unor limitări legislative speciale, nici a unor taxe fiscale speciale pentru constituirea sa, capacitatea sa juridică și orice formă de activitate.

Art. 21 Toți au dreptul de a-și manifesta liber propriul mod de gândire prin viu grai, prin scris și prin orice alt mijloc de difuzare. Presa nu poate fi supusă autorizațiilor sau cenzurii. Se poate proceda la sechestrare numai printr-un act motivat al autorității judiciare în caz de delict pentru care legea presei autorizează acest lucru în mod expres, sau în cazul încălcării unor norme pe care legea le prevede pentru indicarea responsabililor. În asemenea cazuri, când există o absolută urgență

și nu e posibilă intervenția promptă a autorității judiciare, sechestrul presei periodice poate fi efectuat de reprezentanții poliției judiciare, care trebuie să raporteze imediat, și niciodată într-un termen mai mare de douăzeci și patru de ore, autorității judiciare. Dacă aceasta nu îl confirmă în următoarele douăzeci și patru de ore, sechestrul se consideră revocat și fără efect. Legea poate stabili, prin norme cu caracter general, să fie făcute publice mijloacele de finanțare ale presei periodice. Sunt interzise publicațiile de presă, spectacolele și toate celelalte manifestări contrarii bunurilor moravuri. Legea stabilește măsuri adecvate pentru a preveni și a pedepsi încălcările.

Art. 22 Nimeni nu poate fi privat, din motive politice, de capacitatea juridică, de cetățenie, de nume.

Art. 23 Nicio prestație personală sau patrimonială nu poate fi impusă decât în baza legii.

Art. 24 Toți cetățenii se pot adresa justiției pentru protejarea propriilor drepturi și interese legitime. Apărarea este un drept inviolabil în orice stadiu și la orice nivel al procesului. Persoanelor lipsite de orice mijloace de subzistență le sunt asigurate, prin institute adecvate, mijloacele pentru a acționa și a se apăra în fața oricărei jurisdicții. Legea determină condițiile și modalitățile pentru corectarea erorilor judiciare.

Art. 25 Nimeni nu se poate sustrage jurisdicției judecătorului natural prevăzut prin lege. Nimeni nu poate fi pedepsit decât pe baza unei legi care să fi intrat în vigoare înainte de fapta comisă. Nimeni nu poate fi supus unor măsuri de siguranță decât în cazurile prevăzute de lege.

Art. 26 Extradarea unui cetățean poate fi permisă numai în cazurile în care e prevăzută în mod expres de convențiile internaționale. Nu poate fi i permisă în niciun caz pentru delictе politice.

Art. 27 Răspunderea penală e personală. Acuzatul nu e considerat vinovat până la condamnarea definitivă. Pedepsele nu pot consta în tratamente contrare simțului omeniei și trebuie să aibă ca scop reeducarea condamnatului. Nu este admisă pedeapsa cu moartea decât în cazurile prevăzute de legile militare de război.

Art. 28 Funcționarii și angajații Statului și ai instituțiilor publice sunt direct răspunzători, conform legilor penale, civile și administrative, de actele săvârșite cu încălcarea drepturilor. În asemenea cazuri răspunderea civilă se extinde și asupra Statului și a instituțiilor publice.

CAPITOLUL II RAPORTURI ETICO-SOCIALE

Art. 29 Republica recunoaște drepturile familiei ca societate naturală bazată pe căsătorie. Căsătoria se bazează pe egalitatea morală și juridică a soților, cu limitele stabilite prin lege ca garanție a unității familiale.

Art. 30 E datoria și dreptul părinților să întrețină, să instruiască și să educe copiii, chiar dacă sunt născuți în afara căsătoriei. În cazurile de incapacitate a părinților, legea se îngrijește ca îndatoririle acestora să fie îndeplinite.

Legea asigură copiilor născuți în afara căsătoriei toată protecția juridică și socială, compatibilă cu drepturile membrilor familiei legitime. Legea fixează normele și limitele pentru determinarea paternității.

Art. 31 Republica ajută prin măsuri economice și prin alte mijloace formarea familiei și îndeplinirea datoriilor pe care le comportă, cu o atenție specială pentru familiile numeroase. Protejează maternitatea, copilăria și tinerețea, favorizând instituțiile necesare în acest scop.

Art. 32 Republica protejează sănătatea ca drept fundamental al individului și ca interes al colectivității și garantează îngrijiri gratuite celor care nu dispun de mijloace de subsistență.

Nimeni nu poate fi obligat la un anumit tratament medical decât prin dispoziții legale. Legea nu poate în niciun caz să încalce limitele impuse de respectul pentru persoana umană.

Art. 33 Arta și știința sunt libere, precum liberă e și predarea acestora. Republica fixează normele generale privind instrucția și instituie școli de stat de toate profilele și gradele. Instituțiile și particularii au dreptul de a crea școli și instituții de educație, fără cheltuieli pentru Stat.

Legea, fixând drepturile și obligațiile școlilor care nu sunt de stat care cer echivalența, trebuie să le asigure acestora deplina libertate, iar elevilor acestora un tratament școlar echivalent cu cel al elevilor din școlile de stat. Este prevăzut un examen de Stat pentru admiterea în școlile de diferite profile și grade sau la terminarea acestora și pentru a obține calificarea profesională.

Instituțiile de înaltă cultură, universități și academii, au dreptul de a-și stabili statute autonome în limitele stabilite de legile de Stat.

Art. 34 Școala este deschisă tuturor. Educația de bază, efectuată timp de cel puțin opt ani, e obligatorie și gratuită. Elevii dotați și cei care merită, chiar dacă nu dispun de mijloace, au dreptul de a urma nivelurile cele mai înalte de studii. Republica face ca acest drept să fie efectiv prin burse de studiu, alocații pentru familii și alte mijloace, care trebuie să fie atribuite prin concurs.

CAPITOLUL III

RAPORTURI ECONOMICE

Art. 35 Republica protejează munca în toate formele și aplicațiile sale. Se îngrijește de formarea și de avansarea profesională a muncitorilor. Promovează și favorizează acordurile și

organizațiile internaționale care au scopul de a afirma și de a reglementa drepturile muncii. Recunoaște libertatea de emigrare, cu condiția îndeplinirii obligațiilor stabilite de lege în interesul general, și protejează munca italiană în străinătate.

Art. 36 Muncitorul are dreptul la o retribuție proporțională cu cantitatea și calitatea muncii sale și în orice caz suficientă pentru a asigura sieși și familiei o existență liberă și demnă. Durata maximă a zilei de lucru este stabilită prin lege. Muncitorul are dreptul la repaus săptămânal și la concediu anual retribuit, și nu poate renunța la acestea.

Art. 37 Femeia care muncește are aceleași drepturi și, la muncă egală, aceleași retribuții care revin unui muncitor. Condițiile de muncă trebuie să permită îndeplinirea funcției sale esențiale în familie și să asigure mamei și copilului o protecție specială, adecvată. Legea stabilește limita minimă de vârstă pentru munca salariată.

Republica protejează munca minorilor prin norme speciale și garantează acestora, la muncă egală, dreptul la egalitatea retribuției.

Art. 38 Iecare cetățean care e inapt de muncă și care nu dispune de mijloacele necesare de subsistență are dreptul la întreținere și la asistență socială. Muncitorii au dreptul să fie prevăzute și asigurate mijloace adecvate pentru necesitățile lor de viață în caz de accident, boală, invaliditate și bătrânețe, șomaj involuntar. Persoanele inapte și handicapate au dreptul la educație și la formare profesională. De sarcinile prevăzute în acest articol se îngrijesc organe și institute create sau subvenționate de către Stat. Asistența privată este liberă.

Art. 39 Organizarea sindicală este liberă. Sindicatelor nu li se poate impune altă obligație în afară de înregistrarea lor la birourile locale sau centrale, conform normelor legale.

Condiția pentru înregistrare este ca statutele sindicatelor să prevadă un regulament intern pe bază democratică. Sindicatele înregistrate au personalitate juridică. Pot să stipuleze, reprezentate unitar, proporțional cu numărul de înscriși, contracte colective de muncă ce au efect obligatoriu pentru toți cei care aparțin categoriilor la care se referă contractul.

Art. 40 Dreptul la grevă se exercită în cadrul legilor care îl reglementează.

Art. 41 Inițiativa economică privată este liberă. Nu se poate desfășura în contradicție cu utilitatea socială sau astfel încât să aducă atingere siguranței, libertății, demnității umane.

Legea stabilește programe și controale oportune pentru ca activitatea economică publică și privată să poată fi orientată și coordonată în scopuri sociale.

Art. 42 Proprietatea este publică sau privată. Bunurile economice aparțin Statului, instituțiilor sau particularilor. Proprietatea privată e recunoscută și garantată de lege, care determină modalitățile de achiziționare a acesteia, de utilizare și limitele, în scopul de a asigura funcția sa socială și de a o face accesibilă tuturor.

Proprietatea privată poate fi expropriată, în cazurile prevăzute de lege, și cu condiția despăgubirii, din motive de interes general.

Legea stabilește normele și limitele succesiunii legale și testamentare și drepturile Statului asupra moștenirilor.

Art. 43 În scopuri de utilitate generală legea poate rezerva la origine sau poate transfera, prin expropriere, pentru Stat, pentru instituții publice sau comunități de muncitori sau de utilizatori, anume întreprinderi sau categorii de întreprinderi, care au legătură cu servicii publice esențiale sau surse de energie sau situații de monopol și care să aibă un caracter de interes general fundamental.

Art. 44 În scopul realizării exploatarei raționale a solului și de a stabili raporturi sociale echitabile, legea impune obligații și limitări proprietății funciare private, fixează limite întinderii sale în funcție de regiunile și de zonele agrare, promovează și impune asanarea terenurilor, transformarea latifundiilor și reconstituirea unităților productive; ajută proprietatea mică și medie. Legea dispune măsuri în favoarea zonelor montane.

Art. 45 Republica recunoaște funcția socială a cooperării cu caracter reciproc și fără scopuri de speculă. Legea promovează și favorizează dezvoltarea acesteia prin mijloacele cele mai adecvate și asigură, prin controale oportune, caracterul și finalitatea acesteia. Legea se îngrijește de protejarea și de dezvoltarea artizanatului.

Art. 46 În scopul progresului economic și social al muncii în armonie cu exigențele de producție, Republica recunoaște dreptul muncitorilor de a colabora, în modurile și în limitele stabilite de legi, la administrarea întreprinderilor.

Art. 47 Republica încurajează și protejează economisirea în toate formele sale; reglementează, coordonează și controlează exercitarea creditului. Favorizează accesul economiilor indivizilor la proprietatea locuinței, la proprietatea cultivatorului direct și la investițiile directe și indirecte sub formă de acțiuni în marile complexe de producție ale Țării.

CAPITOLUL IV RAPORTURI POLITICE

Art. 48 Sunt alegători toți cetățenii, bărbați și femei, care au ajuns la vârsta majoratului. Votul este personal și egal, liber și secret. Exercitarea sa este o datorie civică. Legea stabilește condițiile și modalitățile pentru exercitarea dreptului de vot al cetățenilor stabiliți în străinătate și asigură

exercitarea sa efectivă. În acest scop e instituită o circumscripție „Străinătate” pentru alegerea Camerelor, căreia îi este atribuit un număr de locuri stabilit printr-o normă constituțională și conform criteriilor fixate de lege.

Dreptul de vot nu poate fi limitat decât din cauză de incapacitate civilă sau prin efectul unei sentințe penale irevocabile sau în cazurile de lipsă de demnitate morală indicate de lege.

Art. 49 Toți cetățenii au dreptul de a se asocia liber în partide pentru a contribui în mod democratic la determinarea politicii naționale.

Art. 50 Toți cetățenii pot adresa petiții Camerelor pentru a cere măsuri legislative sau pentru a expune necesități de interes comun.

Art. 51 Toți cetățenii de ambele sexe pot avea acces la funcții publice și la funcții electivă în condiții de egalitate, conform cerințelor stabilite prin lege. În acest scop Republica promovează, prin măsuri adecvate, șansele egale pentru femei și bărbați. Legea poate asimila cu cetățenii, pentru admiterea la funcțiile publice și la funcțiile electi-

ve, pe italienii care nu aparțin Republicii.

Cel care este ales în funcții publice electivă are dreptul de a dispune de timpul necesar pentru îndeplinirea lor și de a-și păstra locul de muncă.

Art. 52 Apărarea Patriei este o datorie sacră a cetățeanului.

Serviciul militar este obligatoriu în limitele și în modalitățile stabilite prin lege. Îndeplinirea acestuia nu aduce prejudicii situației de muncă a cetățeanului, nici exercitării drepturilor politice.

Organizarea Forțelor armate se bazează pe spiritul democratic al Republicii.

Art. 53 Toți sunt obligați să participe la cheltuielile publice în funcție de capacitatea lor de contribuabili. Sistemul de impozite se bazează pe criterii de progresivitate.

Art. 54 Toți cetățenii au datoria de a fi fideli Republicii și de a respecta Constituția și legile sale. Cetățenii cărora le sunt încredințate funcții publice au datoria de a le îndeplini cu disciplină și onoare, depunând jurământ în cazurile stabilite de lege.